

Kâğıda İşlenen Uygarlık: Kâğıdın Tarihi ve İslam Dünyasına Etkisi

Jonathan M. Bloom (Author)
Çeviren/Translator: Zülal Kılıç
İstanbul: Kitap, 2003. 336 s.
Tarih ve Coğrafya Dizisi
ISBN 975-8704-28-1

Günümüzde yaygın olarak kullanılan kâğıt, insanların belleklerindeki düşüncelerin kayıt altına alınmasında önemli bir role sahiptir. Nitekim kâğıdın, bilginin nesillerden nesillere aktarılmasını sağlayıp bugüne kadar gelmiş geçmiş tüm uygarlıkların birbirleriyle olan ilişkilerinde kültürler arası bir köprü oluşturduğu görülmektedir.

Boston College'da İslam ve Asya Sanatı Profesörü olan Jonathan M. Bloom, eserinde kâğıdın, Çin'de icat edilmesi, Batı Asya ve Kuzey Afrika'da İslam ülkelerine geçmesi, İslam uygarlığının katkılarıyla Avrupa'da yaygınlaşması, matbaanın bulunması ve sonrasında yaşanan değişimler v.b. önemli süreçleri ele alarak tarihsel gelişimini etkili bir şekilde ortaya koymaktadır.

İslam tarihi ve İslami görsel kültürün ele alındığı bu çeviri eserde yazar, yazının gelişiminde, kitaplarda, matematikte, müzikte, sanatta, mimaride, hatta mutfaklarda bile kâğıdın ne denli önemli olduğunu gözler önüne sermiştir.

Eser, "Kâğıdın İcadı", "Kâğıt Yapımının İslam Ülkelerinde Yaygınlaşması", "Kâğıt ve Kitaplar", "Kâğıt ve İşaretleme Sistemleri", "Kâğıt ve Görsel Sanatlar", "Kâğıt ve Kâğıt Yapımının Hıristiyan Avrupa'ya Aktarılması" ve "Matbaadan Sonra Kâğıt" başlıkları altında 7 bölümden oluşmaktadır. Ayrıca konuyla ilgili daha fazla bilgi edinmek isteyenlere yönelik yazarın kişisel

önerilerinin ve alıntılar yaptığı çalışmaların tam listesinin yer aldığı “Başvuru Kaynakları” bölümü bulunmaktadır.

Eserin birinci bölümünde kil tabletler, papirüs, parşömen v.b. yazı malze-melerinin kullanılmasından kâğıdın bulunmasına kadar geçen süreçler ve Mezopotamya, Mısır, Çin ve Yunan uygarlıklarının kâğıdın gelişimine ve yayılmasına sağladığı katkılar anlatılmaktadır.

İkinci bölümde Irak, İran, Suriye, Mısır, Kuzey Afrika v.b. İslam Ülkeleri’nde kâğıt kullanımının yaygınlaşması ve bunun etkilerinden bahsedilmektedir.

Üçüncü bölümde, kâğıt kullanımının basım teknikleri, yazı ve kitap sanatlarının gelişmesindeki katkısı, kitap sayısındaki artış, Kur’an-ı Kerim ve sözlü kültür konuları işlenmiştir.

Dördüncü bölümde matematik, ticaret, haritacılık, müzik, soyağaçları ve savaş planlarında işaretleme sistemlerine değinilerek bunların kâğıtla olan ilişkileri ortaya konulmuştur.

Beşinci bölümde, kâğıdın icat edilmesiyle birlikte başka ortamlara kaydedilen sanat eserlerinin kâğıda aktarılarak görsel sanatların gelişimi açıklanmıştır.

Altıncı bölümde, İslam Uygarlığı’nın 11. ve 12. yüzyıllarda kâğıt ve kâğıt yapım teknolojilerini Hristiyan Avrupa’ya aktarmasından matbaanın bulunmasına kadar geçen süreci ve kâğıdın Avrupa üzerindeki etkisinden söz edilmektedir.

Yedinci ve son bölümde ise matbaanın icat edilmesinin ardından kâğıdın bilimsel ve toplumsal gelişime yapmış olduğu katkılar vurgulanmıştır.

Genel olarak bakıldığında eser, konuyla ilgili tartışılan fikirleri bir araya getirmesi ve bilginin kuşaktan kuşağa aktarılmasında büyük payı olan kâğıdın tarihçesini ortaya koyması bakımından oldukça önemli kabul edilebilir.

Nevzat ÖZEL

Hacettepe Üniversitesi
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
nozel@hacettepe.edu.tr